

MAH/MUL/03051/2012
ISSN-2319 9318

विद्येय वार्ता®

International Multilingual Research Journal

Issue-23, Vol-02 January to March-2018

Editor

Dr. Bapu G. Gholap

14) THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON THE STUDENTS: A CASE	
Dr. P. Srinivasulu	73
15) Digital games and impact on different ages	
SOHRAB ZEINALI	81
16) The present paper highlights the need and significance of the.....	
Dr. Anita Singh, Dr. Bharti Dogra,	87
17) लोकसाहित्याचे संशोधन	
प्रा.डॉ. किरण नामदेव पिंगळे,	94
18) माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांच्या बहुविध आवडीचे चिकित्सक अध्ययन	
डॉ. राजेश चंदनपाट	96
19) बालकामगार प्रथेचे / समस्याचे परिणाम	
प्रा कन्नाडे ममता कार्तिक	99
—20) शोषणतत्वांचे निर्मूलन आणि सामाजिक पुनःनिर्मितीसाठी	
कुणाल रामटेके,	104
21) भारतीय राष्ट्रपती निवडणुकीचे विश्लेषण	
प्रा. डॉ. लक्ष्मण रत्नाकर बाबुराव	110
22) यादव कालीन माहूर एक ऐतिहासिक आभ्यास	
प्रा. डॉ. दत्ता यु. जाधव	113
23) अज्ञात—अज्ञेय तत्त्व	
डॉ.सुनील अंबादासपंत काळमेघ.	116
24) शोध की दृष्टि और उद्देश्य का संभरण	
डॉ. आरिफ जमादार	119
25) उच्च प्राथमिक स्तर की सामाजिक अध्ययन विषय की पाठ्यपुस्तकों.....	
स्वीकृति शर्मा	122
26) मध्यप्रदेश की राजनीति में मुस्लिम अल्पसंख्यक	
तबस्सुम	127

19

बालकामगार प्रथेचे / समस्याचे परिणाम

प्रा कन्नाडे ममता कार्तिक
राजर्षी छत्रपती शाहू कॉलेज,
कदमवाडी रोड, कांल्हापूर

प्रस्तावना :

भारतामध्ये बालकामगार ही प्रमुख सामाजिक समस्या आहे. आणि याचा परिणाम समाजातील प्रत्येक क्षेत्रावर होताना दिसतो. बालकामगार ही काही, अलीकडच्या काळात निर्माण झालेली समस्या नाही तर ती सुरूवातीपासूनच समाजात असलेली दिसून येते. परंतु अलीकडे म्हणजे १९७४ पासून वर्तमानपत्रे तसेच संशोधन पेपर यामधून या समस्येची चर्चा होत असताना दिसून येते. बालकामगार ही अनेक कारणामधून निर्माण झालेली सामाजिक समस्या आहे. प्रस्तुत शोधनिबंधामध्ये बालकामगार समस्येमुळे होणारे परिणाम (वैयक्तिक परिणाम व सामाजिक परिणाम) या संदर्भात विवेचन करण्यात आलेले आहे.

बालकामगार प्रथेचे / समस्याचे परिणाम :

बालकामगार प्रथा ही समाजातील घातक प्रथा आहे. त्यांच्या कामामुळे मुले त्यांच्या बालपणापासून, त्यांना मिळालेल्या मुलभूत हक्कापासून वंचित तर राहतात पण याचा परिणाम हे बालकामगारावर व्यक्तिगत व पर्यायाने समाजावर देखील पडतो.

१. बालकामगार प्रथेचे व्यक्तिगत परिणाम :

अभ्यासामध्ये असे दिसून आले की मुल ही अगदी सात वर्षांपासून कामास प्रारंभ करतात. एवढ्या लहान वयामध्ये जर मुल काम करित असतील तर कुटुंबासाठी आणि समाजासाठी ही दुर्भाग्याची गोष्ट आहे. एवढ्या लहान वयापासून कामास प्रारंभ केल्यामुळे अशा मुलांना बालपण अनुभवायला मिळत नाही.

शिवाय त्यांना बालपण म्हणजे काय? त्या वयाची मज्जाच माहीती नसते. यामुळे न झेपणारे व न चूकणारे काम बालकांना करावे लागते. त्यांना निकृष्ट दर्जाच्या वातावरणात रहावे लागते. शिवाय शिक्षणापासून अशी मुल लांबच असतात.

बालकामगार शिक्षणापासून वंचित राहतात:

बालकामगार शिक्षणापासून वंचित राहतात, त्यांना शैक्षणिक सुविधा आणि वातावरण मिळत नाही. कोणत्याही घटकाचा विकास करावयाचा असेल तर शिक्षणाशिवाय पर्याय नाही, असे मत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, म.जोतीबा फुले, राजर्षी शाहू महाराजांनी मांडलेले दिसून येते. बालकामगार शिक्षणापासून वंचित असल्यामुळे त्यांचे आयुष्य उध्वस्त होत असलेले दिसून येते. शिक्षणाशिवाय कोणत्याही मुलांमध्ये सदसद्विवेकबुद्धी विकसीत होत नाही. त्यामुळे बालगुन्हेगारी कुपोषण, अंधश्रद्धा, निरक्षता, व्यसनाधिनता, बालविवाह असे समस्येची समाजात निर्माण होत आहेत.

बालविवाह :

संशोधनामध्ये असे आढळून आले की, कोल्हापूरसारख्या शहरामध्ये ही बालविवाहाचे प्रमाण २.१६ टक्के एवढे दिसून येते. मध्ययुगीन काळात ६ ते ८ वर्षांच्या मुलीचे विवाह ठरविले जात असत. नंतर त्यामध्ये सुधारणा झाली. पण २१ साव्या शतकातही कोल्हापूरसारख्या शहरामध्ये बालविवाह होताना दिसतात. मुलीच्या बालमजूरीचे रूपांतर बालविवाहात होते. कारण तरूण मुली मजूरीसाठी इतरत्र पाठविले तर परत त्यांच्या सुरक्षिततेचा प्रश्न पालकासमोर उभा राहतो. बालमजूरीचा वारसा हक्क:

बालकामगारांची गरीबी, निरक्षरता, बालमजूरी या दुष्ट चक्रातून योग्य पुनर्वसनापुर्वीच सुटका झाल्याने भविष्यात अशी मुले व्यसनाधिनता, अनारोग्य व गुन्हेगारी या समस्यांचे बळी पडतात त्यांच्याकडून बालमजूरीचा वारसा पुढच्या पिढीकडे आपोआपच पोहचत राहतो. १

लैंगिक छळ/ अत्याचार :

बालकामगारांना कामाव्यतिरिक्त इतर अत्याचाराला किंवा लैंगिक छळाला सामोरे जावे लागते. याला गरिब, असहाय बालकामगार बळी पडतात.